

MI LESZ BELŐLÜNK, MAGYAROKBÓL? *

GRÓF SZÉCHENYI ISTVÁN

Ezt tudakolá tőlem néhány nappal ezelőtt bizonyos régi barátom; ki politikai eljárásom modorában osztózik, hosszú évek során ernyedetlen részt vett azon hangyamunkában, mely közt én vénültem meg! Mi lenne belőlünk egyéb – így válaszoltam derült lélekkel – mint dicső nemzet, mely hamvaiból kiemelkedve, mikor egész Európa bomladozik, az emberiség diszére úgy fog állni most a rend, béke és szabadság fölött őrt, valamint hajdanta a kereszténységnek volt védőfala.

SAJÁT TENGYELY

Hosszú, halálos álom után íme új, eddig alig vagy sejtelemként csak később időkben reménylett, gyönyörű reggel tűnt fel oly sokáig eltaposott hazánk fölött. Bátrabbak, merészebbek, kikkel magasabb láthatatlan hatalmak látszatnak szoros szövetségben lenni, rövid napok alatt oly alapra fekteték hazánk jövődjét, melyet – tisztelet, becsület, de igazság is – velem együtt mi hangyamunkások tán soha vagy csak generációk után lettünk volna képesek megalakítani, s mely alapon bizonyosan felvirul, s pedig hamarabb, mint magunk is gondolnók, fajtánk, ha nem vagyunk saját magunk ellen hűtlenek, és ha nem döfjük saját magunk a megsemmisítő gyilkot keblünkbe!

Azelőtt olyasokkal, kik nem bírták felfogni vágyainkat, volt dolgunk; most egyedül saját viszálykodásunk okozhat bajt. Ámde kérдем, nincs-e kezünkben ennek elejét venni? Én azt mondom: igen, ez tökéletesen kezünkben van; minthogy ennek utána nem fog Magyarország Ausztriának többé félreismert, eléggé soha nem méltott gyarmata lenni, de mint önálló ország, mely saját tengelye körül forog – s így álltunk szövetségbe, úgy leszen integráns része a közbirodalomnak

Régi időkben ugyan, mikor rólunk azt mondák, és tán nem egészen alaptalanul: *jugi impatiens, libertatis incapax* [igát nem tűrő, ellenben a szabadságra képtelen – *a Szerk.*] – azon időkben igaz, saját magunk halálosabb csorbákat ütöttünk vérünkön, mint legdühösebb ellenségeink. Mindegyik első akart lenni; parancsolni felette sok, engedelmeskedni igen kevés tudott; s elmésen mondá fajtánkról, mélységes esze által híressé lett lady Montaigne: Ej be lelkes nép, a legdicsőbbre emelkedhető, csak az baja, hogy vezért, elsőt, fejedelmet bár hányat volna képes, de hajlandó is kiállítani sorából; ámde alvezért, második, harmadik stb. embert, alattvalót nem bír találni elég számban fiai közt. Már ha e régi hajlamunkat, hogy mindig csak első akarunk lenni – mi egyébiránt magában nem bűn, sőt erény, mert nem ritkán a legnemesebb *aemulation*nak

* Gróf Széchenyi Istvánnak ezt a kéziratban maradt, vélhetően hírlapi cikknek szánt írását közölte: gróf Lónyay Menyhért: Gróf Széchenyi István hátrahagyott iratai. *Budapesti Szemle*, 1875/15. 201–206. A szöveget szerkesztettük, helyesírását némileg modernizáltuk és jegyzetekkel láttuk el. (*A szerk.*)

kútfeje – nem bírjuk fékezni, most, midőn szeplőtelen polgári erény s kimerülhetetlen önmegtagadás a főkellék: akkor igaz, oly bizonyosan indulunk vesztünk elébe, mint magát irányoztatni nem engedő birkanyáj is okvetlen vesz égő akolban.

De ugyan kérdem, nincs-e bennünk elég hazafiság és elégséges ügyszeretet alárendelni s pedig édes örömet magunkat a közjóért, bárkire esett is vala a vezérség? Én azt hiszem – mert magam után ítélek másokról – a nagy szám úgy van lelkesítve, hogy veszni akarna inkább, mint szánakozásra méltó személyeségek vagy saját érdek és hiúság miatt veszélybe bonyolítani a szeretett hazát!

Elleneink azt mondják, hogy szájban és egyedül agitációban vagyunk mi, magyarok erősek: ám mutassuk meg, mennyire rágalmaznak, s hogy míg egész Európa bomladozik, s nem egy trón vala dülőfélben,¹ mi nemcsak nem vagyunk rendbontók, vagy épen a fejedelem hűtlenei, de mi alkotjuk a trón legbiztosabb támaszát, midőn az igazi szabadságnak is mi szolgálunk alapul.

MAGYAR ELŐNYÖK

Mi, magyarok a jelen európai közátalakulásnak nevezetes időszakában megbecsülhetetlen két előnnyel bírunk, nem egy népcsalád fölött. Legelsőbben is, hogy mi magyarok már bírunk alkotmányos alappal, midőn más országoknak ezt még keresniök kell; s aztán, hogy mi már megszoktuk az alkotmányos formákban mozgást, midőn másoknak ebben még okulniök kell – s hogy mi ekképp forradalmi veszélyek nélkül érhetünk célt, míg alkotmánytalan népek ily sima úton tán alig rázhatják magokról le az önkénynek hervasztó bilincseit!

S lám, szorosan alkotmányos formákban mozogva, miután minden pártviszály megszűnt, s magyar őszintén szorítja a magyarnak kezét, rövid idő alatt mily óriási léptekkel haladtunk legtökéletesebb kifejlésünk felé! Meg van alapítva a magyar felelős kormány; a honnak milliói bevéve az alkotmány sáncaiba, s oly kedvezésekben részesítve, mik lehetetlen, hogy az égi hatalmak rokonszenvét a magyar fajnak meg

ne nyerjék; mert emberségesen meg van érdemelve, és emellett évenkénti országgyűlés Budapesten, lehető legtágabb alapra állítva – sajtószabadság és ekképp szabad vitatkozás, ezen egyedüli biztos antidotuma minden *subversiv* hajlamnak. Kérdem, ki ne örülne ily kifejlésnek, és ki volna ily körülmények közt elég kaján elfelejteni azon kötelességet, mellyel minden ember, de kivált a magyar tartozik honához; kivált a magyar, mondom, mert nekünk Magyarországon kívül széles e világon nincs hazánk!

Számtalant ugyan fájdalmasan érint az áldozatok tömege, melyeket az országnak aránysúlyba tétele végett a haza oltárára vinni kénytelen volt. Ámde bízza magát és sorsát a háladatos nemzet igazságszeretetére, de munkáljon egyúttal azon is, miszerint a nemzet gyarapodásnak is indulhasson, minthogy a szegénység közt sínylődő ígérhet ugyan sokat is, de még keveset sem adhat. És aztán csak gyermeki velő gondolhatta azt egy pillanatig is, miszerint gyarmati állásból nemzeti létre minden nagyobb áldozat nélkül kibontakozni lehessen. Meg kell barátkoznunk veszteségeinkkel. Az ember nem csak kenyérből él. A léleknek is megvannak örömei – és ezek a tartósabbak – mik közt az öntudat, „szabad és virulásnak induló nemzet tagja lenni”, nem utolsó, sőt tán minden becsületes férfiúi kéréseknek legfőbbike!

FELELŐS KORMÁNY

Sokan azt mondják: kockajátéknak köszönhetjük legutóbbi alkotmányos kifejlésünket. Ezt én nem vizsgálom; de arra figyelek: a nyert kincset vajon miképp lehet úgy rendezni, miszerint ne csak mi magyarok, de szomszédaink se

1 Utalás az 1848. februári párizsi forradalomra, amely megdöntötte az Orléans-i ház „júliusi monarchiáját”, egy hónappal korábban pedig Sziciliában tört ki felkelés a Bourbon-dinasztia ellen.

önálló ország,
mely saját tengelye
körül forog

jöjjenek az igen nagy közöröm és szinte váratlan meglepetés következtében bármily zavarba. Ennek elérésére, minthogy a régi rendet elhagyván, valóban kigázolhatlan zavarba keveredünk, ha új rendbe hovahamarább nem alakulunk, mindenekeelőtt szükséges, hogy mindenki legfőképp magára vigyázzon; mert ha mindenki, vagy csak nagyobb szám is, maga esze szerint akarja a dolgokat rendezni, akkor oly bizonyos a zavar, mintha szánt-szándékosan bontatnék meg a rend! Mikor gálya sziklák és zátonyok közt viharokkal küzd, akkor, ha több egyed irányoz, mint egy vagy néhány kevés, akkor okvetlen elsülyedés a végeredmény.

Mi magyarok körülbelül e helyzetben vagyunk, de csaljuk e tekintetben magunkat. Századokig mozdulatlan pangásban sínylettünk, most egyszerre felkap minket egy kedvező szélvész, már-már mutatkozik előttünk a közszabadsági kikötő. Istenért, tartsunk rendet, azaz: tanuljunk engedelmeskedni, magunkat alávetni, mert másképp, mikor már minden meg volna nyerve, legotrombábbul a part szélén szenvedendünk hajótörést. Mi csekély személyemet illeti, ím ez lesz most eljárásom!

Öfelsége törvényes fejedelmünk – és minden, mi nem tőle veszi eredetét, most csak átkot hozhat hazánkra – gróf Batthyány Lajost azzal bízta meg, képezne magyar minisztériumot. Gróf Batthyány Lajos többek közt engem is kiszemelt, és én tétova nélkül elfogadtam.² És tán nagyravágyásból? Bizony nem! Minthogy engem soha nem indított politikában egyéb, mint ügyszeretet és fajtámhozi hűség; hanem azért fogadtam el a rám szánt terhet, mert régi imám az: oh isten ne hagyj veszni puha ágyban vagy meleg kályha mögött, de ha csak lehet, honunkat szolgálva „hámban”!

Én szeretett nádoorunknak, mint a felség képviselőjének és a magyar minisztériumnak, melyet én nem tekinthetek egyébnak, mint a nemzet és a fejedlem bizodalmi *emanatió*jának, netaláni észrevételeimet mindig férfiasan előadván, tétova nélkül fogok engedelmeskedni. Egyébként a *justum et tenacum propositi virum*ként [igaz és szándékában állhatatos férfiként – *a Szerk.*] habár felbomlik is az egész világ, és engem féregként elzúz, míg gondolkozni képes leszek, megtartandom lelki szabadságomat; valamint a nemzet is, kénye, esze, belátása szerint jövő országgyűlés alkalmával vagy tovább is megajándékozza a mostani minisztériumot bizalmával, vagy alkalmasabbal pótolandja azt – ámde addig is, remélem, a mostanit őszintén és teljes eréllyel fogja pártolni; mert ha a nagy szám azt elő nem segíti vagy éppen akadályokat gördít útjába, akkor azt zsibbasztva, saját magát is okvetlen rontja meg.

Széchenyi István gróf, képviselő, közmunkaügyi és közlekedési miniszter 1848-ban
(Wikimedia Commons)

2 Gróf Batthyány Lajos 1848. március 17-én kapta meg miniszterelnöki kinevezését V. Ferdinánd királytól, és március 23-án hirdette ki a kormány névsorát az országgyűlés alsótábláján, amelyben gróf Széchenyi István közmunka- és közlekedési miniszter lett.

Közös hajóban –
Gróf Széchenyi István Béla fiával
megtekinti az épülő Lánchidat
(Sterio Károly rajza), 1848
(Wikimedia Commons)

SZABADSÁG ÉS ÖNFEGYELEM

Én bálványzom a szabadságot, s nem, mint sok más, és sokszor a nélkül, hogy észrevenné, egyedül saját maga számára, de minden embertársamra nézve. A szabadságot azonban sok, kivált olyas, ki ahhoz még nem szokott, abban keresi, hogy mindenki vagy legalább saját maga: mind azt tehesse, mi neki tetszik, mire éppen kedve csosszan.

Én éppen megfordítva, azon okból, mert a szabadságot rám nézve úgy meg akarom óvni, mint másokra is terjeszteni, a rendnek és ekképp ránk nézve az alkotmányos formáknak vagyok elhatározott barátja, pártolója, ha kell, bajnoka; rend azonban másképp nem keletkezhetik, hanem csak úgy, hogy ha a felelős minisztérium szavára hallgat most e honban mindenki, és annak útját senki nemcsak nem állja, de éppen úgy óvakodik minden hívatlan beléavatkozástól, mint bármily csekélységben is fölibe emelkedéstől! Most hazánkban igazi baj csak az által keletkezhetik, ha a fennálló minisztérium szava elhangzik.³

**felelős minisztérium
szavára hallgat
most e honban
mindenki**

Új rendnek kell keletkezni. Sok érdek meg van sértve. Számítalan egyed hely és kenyér nélkül teng. Mind ezt rendezni, mind erről provideálni kell. Úgyde ehhez idő szükséges, s mindennek fölött egybehangzó koncentrikus működés.

Ki-ki tehát állja saját helyét becsületesen s önmegtagadással; ne adjon minden kritikának hitelt: de inkább gondolja magát belé azon roppant nehézségekbe, melyeket legyőzni kell. Én minden jót remélek, és csak azon egyet sajnálom, hogy engem is miniszterré neveztek, mert e szerint sok azt fogja mondani: Cicero *pro domoként* könnyű nekem beszélni; holott én inkább például szerettem volna arra szolgálni – azonban ennek is alkalmasint szaporán megjön ideje – hogy közlegénysorban állni és kitüntetés nélkül gyakorlani polgári erényt, néha szintoly magasztos állás és szintoly szent kötelesség, mint állni a dolgok élén!

Pozsony, 1848. március 27. ■

3 Értsd: ha nem hallgatnak a gróf Batthyány Lajos vezette felelős magyar kormányra.